

AIJALAN SALMEN KAUTTA JYVÄSKYLÄÄN

KESKI-SUOMI KUTSUU!

Matkustakaa Päijänteeltä edelleen Keiteleen rantamille ja Keski-Suomen pohjoisiin pitäjiin, missä "Luonnotar on anteliaalla kädellä jakanut luonnonkauneuksia niin runsaasti, ettei voi muuta kuin vaieta ja ihmetellä."

JULKAISIJA: Jyväskylän Matkailijayhdistys
ILMAVALOKUVAT: Veljekset Karhumäki, Keljo

HELSINKI
YLIOPISTON
KIRJASTO

JYVÄSKYLÄN "CITY"

Keski-Suomi on maamme matkailuliikenteessä ollut näihin saakka syrjäytetyssä asemassa, siitäkin huolimatta, että tämä maakunta on kuin luotu matkailua varten. Vaikka sen taaja vesistö muodostaa jo sinänsä oivallisen luonnon laatiman tieverkoston, joka ikäänkuin verisuonistona tunkeutuu maakunnan joka soppeen ja jonka yhdistää Etelä-Suomeen mahtavana valtimona maan suurin sisäjärvi, on se ollut matkailulle „tuntematon maa“.

Nyt on kuitenkin Keski-Suomi ryhtynyt valtaamaan sille luonnostaan kuuluvaa asemaa matkailun maailmassa. Sekin on nyt rynnännyt esiin reklaamin aseina. Se on jo lyönyt pöytään valttiassänsä: Päijänteen! Kuvien ja sanoin se on esitellyt matkailijoille tämän „sisämeren“ jylhine vuorijonoineen, silmänkantamattomine selkineen, peninkulmaisine hiettikorantoineen, kapeine salmineen ja saaristoväylineen, viihtyisine lahdenpoukamineen ja muine vaihtelevine ja kiintoisine nähtävyyksineen ja olopaikkoineen. Päijänne tunnetaan jo ainakin maan pääkaupungissa ja muualtakin suuntaavat suomalaiset ja heidän mukanaan ulkomaalaiset matkailijat kesämatkojaan lukuisilla ajanmukaisilla höyrylaivoilla ja moottorikulkuneuvoilla Päijänteen rantamille. Matkailu Keski-Suomeen on saanut alkunsa.

Mutta Päijänne on vasta Keski-Suomen esipiha. Sen pohjoispäässä on portti, jonka nimi on J y v ä s k y l ä. Sen kautta päästään varsinaiseen Keski-Suomen maakuntaan, jonka luonnonkauneudet ovat mittaamattomat ja — muita Suomen seutuja mitenkään halventamatta — hyvin kilpailun kestävät. Tämän suppean lehtisen puitteissa ei voida yksityiskohdittain esitellä mitä nähtävyyksiä ja mielenkiintoisuuksia Keski-Suomi matkailijalle

"Suomen Ateena" on mainio levähdyspaikka.

KORPILAHTI

saattaa tarjota, vaan tyydytään tässä lyhimmiten merkitsemään tärkeimmät matkailulle sopivat seudut kyseessäolevalta, sekä pituus- että leveyssuuntaan noin 20 peninkulmaiselta alueelta.

J y v ä s k y l ä, Keski-Suomen pääkaupunki, ansaitsee matkailijan huomiota nyt erikoisesti senvuoksi, että se valmistautuu viettämään 100-vuotisen olemassaolonsa muistoa. Kaupunki on näet perustettu maaliskuun 22 p. 1837. Jokaiselle suomalaiselle on „Suomen Ateenan“ merkitys suomenkielisen sivistyksen kehona ja koulukaupunkina kyllin tunnettu, — viitataan vain noiden sivistysahjojen tyyssijoihin, joista Yhteislyseon ja Cygnaeuksen kansakoulun komeat kivimuurit edustavat uusinta koulurakennusarkkitehtuuria, maan uusimman yliopiston, Kasvatusopillisen korkeakoulun punaseinäiset suojat komean puiston keskellä taas vanhempaa tyyliä — tämä rakennusryhmään rakennettiin 1880-luvulla opettajaseminaarille, jonka viimeiset elinhetket nyt ovat käsissä. Kaupungin „city“ on kirkkotorin ympärillä. Siinä on keskellä 1882 valmistunut pieni romaanilaistyylinen kirkko uudenaikaistetun puistoalueen piirittämänä, jota rajoittavat lukuisat ennen pulavuosia valmistuneet ajanmukaiset liike- ja asuntotalot sekä eteläkulmalla vuosisadan vaihteessa rakennettu aikakautensa rakennusihanteita ilmentävä Kunnallistalo. Kaupungin pääkatu, Kauppakatu, on ajottain päivästä suurkaupunkimaisen vilkas ja antaa monivivahteisella rakennustavallaan aihetta tyylihistoriallisiin huomioihin. Uljaiden 5-kerroksisten kivikolossien rinnalla siinä vielä hymyilevät pienet 1870-luvun puutalot pihakoivujensa suojassa. „Hämeentullin“ luona pyytää huomiota vanhasta valtion viljamakasiinista tehty arvokassisältöinen kirjastotalo ja ken haluaa lähemmin perehtyä kaupungin

Jyväskylästä säteilee kulkureittejä joka suuntaan.

SAARIJÄRVI

ja maakunnan historiaan, voi pistäytyä toistaiseksi vaatimattomissa suojissa asustavaa, mutta suurta tulevaisuutta unelmoivaa Keski-Suomen museota Cygnaeuksenkadun varrella katsomassa. Kaupungin puistot eivät kaipaa suosituksia, sillä niitä kohtaa matkailija melkein joka askeleella. — „Harjulle“ on ainakin kiivettävä! Toinen, vieläkin etevämpi näköalapaikka on Kanavuori Vaajakoskella, missä samalla saa nähdä SOK:n tuotantolaitokset. Aivan kaupungin äärellä, kauniin kalmiston takana sijaitsee Kan-kaan paperitehdas Tourujoen syvässä laaksossa, kohottaen sieltä ilmoille uuden valtavan savupiippunsa.

Jyväskylään näin tutustuttuaan ja levähdettyään matkailijalla on valta määrätä, mihin hän valittavana olevasta kymmenestä pääsuunnasta lähtee. Jyväskylästä suorastaan säteilee matkailureittejä, minkä vuoksi pyrimme nyt hieman auttamaan matkailijaa tässä runsaudenpulassa, lähinnä pitäen silmällä pohjoista suuntaa, koska oletamme matkailijain saapuvan tänne etelästä vesitse tai lännestä ja idästä rautateitse.

Astumme Suolahden junaan päämääränä laivamatka Keiteleellä. Jos meillä on hyvää aikaa viivymme Suolahdessa ja käymme „Kukkulan“ parvekkeelta ihailemassa etelä-Keiteleen soreita maisemia ja alla lepäävää kauppalayhteiskuntaa teollisuuslaitoksineen ja satamineen. Pikkujunalla, „pukilla“, pääsemme mukavasti puolessatunnissa Äänekoskelle, jonka kirkonkylän seutu sekin äskettäin on muodostettu kauppalaksi. Juuri sille kohdalle, missä Keitele puhkaisee itselleen laskun eteläisiin vesiin, ovat kohonneet Äänekoski-yhtiön mahtavat vientiteollisuuslaitokset, mitkä ovat nähtävyys sinänsä. Keiteleen laivaan päästäksemme meidän on palattava Suolahteen, mistä al-

Itse Runeberg on ylistänyt Saarijärveä.

PETAJAVESI

kaa laivamatka Viitasaarelle, joka on nyt lähin päämaalimme. Keitele-järvi on maakunnankuulu kauneudestaan ja maankuulu muikuistaan, joita tuonnempina aikoina pyydettiin valtavat määrät — esim. v. 1879 jopa 16,000 leiviskää — mutta toivottavasti Keiteleen luontokin on pian maankuulu ja Päijännehulluja seuraavat „Keitele-hullut“.

Suolahdesta lähdettyään laiva soljuu Ala-Keiteleen kapeita vesisiä ohi Äänekosken, jättäen vasemmalle Konginkankaan ja oikealle soman Sumiaisten kirkonkylän, päätyen näin Matilavirrälle, missä vesitie ja maantie kohtaavat — siis lossipaikka, mitkä aina ovat virkistäviä matkoilla. Nyt avautuu laivamatkailijalle vähitellen Keitele-järvi koko komeudessaan, sillä olemme jo Ylä-Keiteleellä, joka monessa suhteessa aavoine selkineen ja vaihtelevine rannikoineen muistuttaa Päijännettä. Unohtumattomana jää mieleen laivamatka Keiteleellä, kun alus verkkaisesti kyntää vuoroon syviä selkävesiä, vuoroon poikkeilee pitkien lahlien rannoille kohonneiden kyläkuntien laitureihin.

Mutta matkailijalla ei aina ole aikaa käyttää verkkaista laivakyytiä. Jos panee painon päämaalille, tässä tapauksessa Viitasaaren kuululle kauneudelle, on parasta astua linja-autoon, joka muutamassa tunnissa vaihtelevia maastoja kulkien kiidättää hänet Laukaan — Suolahden — Äänekosken — Konginkankaan kautta Viitasaaren kirkonkylään, jota vieläkin vanhaan tapaan kutsutaan Haapaniemeiksi. Viitasaari on sivistyshistoriasamme kuuluisa Henrik Gabriel Porthanin syntymäseutuna, mitä muistuttamassa on Porthanin puisto muistokivineen. Kirkko on ihanassa soikulaisessa Haapasaaressa halliten kummultaan tiheästi ja vauraasti asuttua kyläkuntaa. Saaren yhdistävät man-

Keskli-Suomen pitäjät kilpailevat kauneudessa.

VIITASAARI

tereeseen ja suureen Jurvansaloon pitkät kivisillat, jotka 1880-luvulla rakennettiin hätäaputöinä. Ken haluaa saada yleissilmäyksen laajemmalti maisemiin, kiivetkään Savivuoren näkötorniin, jonka Viitasaaren aikoinaan vilkkaasti toiminut matkailijayhdistys on rakennuttanut. Sieltä avautuu „taulu, joka puhuu niin vakuuttavaa kieltä tämän seudun luonnonkauneuden puolesta, ettei voi muuta kuin vaieta ja ihmetellä.“ Viitasaarella ei voi sanoa käyneensä, ellei ole nähnyt myös joitakuita pitäjän lukuisista lohirikkaista koskista, joista Juhani Ahon kuvausten kautta tunnetuin on Huopanankoski.

Viitasaarelta voi mukavasti jatkaa matkaa pohjoiseen päin linja-autolla Pihtiputaan kautta Pyhäsalmen asemalle. „Putaalaiset“ kyllä hekin mielellään näyttelevät soreaa Niemenharjuaan, jota pitkin maantie kulkee 2 km., Kanalan mäen jylhiä näköaloja ja itse kirkonkylää, jossa aikoinaan vuosikymmeniä vaikutti rovasti Gummerus — tunnettujen Pihkala-veljesten isä.

Toinen pitkä linja-autoreitti Jyväskylästä käsin pohjoiseen vie Uuraisten kautta Saarijärvelle ja sieltä edelleen Karstulan kautta Vaasaan saakka, joten tätä linjaa on suositeltava Pohjanmaalle pyrkiville läpimatkailijoille. Mutta tällöin on pysähtytävä ehdottomasti päiväksi Saarijärvelle, joka aina ankarasti on kilpaillut Viitasaaren kanssa Keski-Suomen kauneimman pitäjän maineesta. Puolueettoman vieraspaikkaisen on parasta tunnustaa, että molemmat ovat saksalaiseen tapaan sanoen „wunderschön“, ja tämän voi kirjoitelmaamme liittyviä ilmavalkuvia katsellenkin kuka hyvänsä puhjeta lausumaan. Saarijärvellä on se etu puolellaan, että sen luonnonkauneutta on kiitellyt itse J. L. Runeberg, joka nuoruudessaan oli kotiopettajana

Viitasaaren kauneutta on kiitellyt Juhani Aho.

KIVIJÄRVI

af Enehjelmin ja Danielssonin perheissä. Täällä on todella „järvi järven vierellä, lehdokkaine saarineen ja niemekkeineen, virtoineen, vainioineen ja kumpuineen“. Saarijärvellä on paitsi Runeberg-muistoja myös toisen kuuluisan miehen, Mathias Caloniuksen syntymäkoti, Tarvaalan pappila.

Saarijärvellä, samoin kuin Viitasaarella Pohjois-Hämeen luonto ikäänkuin tiivistyy ihmissilmin nautittavaksi. Oikea innostuksen hetki näyttää Luonnottarella olleen suunnitellensa näitä rinta-mailta kaukaisia seutuja, joihin viljelys sitten voittoisana on tunkeutunut ja laatinut maisemat toisensävyyisiksi, mutta ihmiskäden jäljet, kirkot, pappilat y.m. „puustellit“, muhkeat maalais-talot, seuratalot, koulut, liiketalot ja pankit sulautuvat ihmeen sopuisasti tuohon rikkaaseen luonnon taustaan ja antavat matkustavalle selkeän ja luonteenomaisen kuvan ja käsityksen keski-suomalaisesta luonnosta ja asutuksesta.

Jyväskylästä pohjoiseen päin johtavia autolinjoja seuraten vie kolmas päälinja meidät Laukaan — Konneveden kautta Kuopioon, jota siis itäänpäin matkustavien läpikulkijain on käytettävä. Tällä linjalla sivuutamme toisen kerran Jyväskylän emä-pitäjän L a u k a a n, jonka asukkaat hekin voivat ylpeydellä esitellä pitäjäänsä. He viittaavat m.m. siihen, että Adolf Ivar Arvidsson on viettänyt lapsuutensa Pellosniemen pappilassa, jonka valkoinen päärakennus näkyy Saraveteen pistävällä niemekkeellä jo maantielle. Saravesi on Suomenselältä laskevien Saarijärven, Viitasaaren ja Rautalammin vesireittien keskusjärvi, missä vesipaljoudet yhtyvät ja purkautuvat Kuhankosken kautta Leppäveten ja edelleen Haapakosken kautta Päijänteeseen. Laukaan järvirikkaus on jo sinänsä merkki monista luonnonkau-

Laivamatka Keiteleellä on unohtumaton elämys.

LAUKAA

niistä paikoista ja maisemista, eikä matkailijan tarvitse katua, jos niihin jää tutustumaan. Viitasaaren jälkeen on Laukaa koskirikkinen pitäjän Keski-Suomessa. Tarvaalankosken tienoilla on hurmaava kirkkoniemi, jossa sijaitsi aikoinaan seurakunnan ensimmäinen temppeli, n.s. Hartikan kirkko. Tästä vuonna 1593 rakennetusta kirkosta on vieläkin jäännöksiä nähtävissä. Laukaassa näytetään myös Keski-Suomen ihmeellisintä luonnonmuodostumaa, synkkää „Hitonhautaa“.

Pohjoisessa Keski-Suomessa risteilee monia sivulinjoja, joita pitkin linja-autolla pääsee mukavasti matkaa tekemään. Kuten karttapiirrokselta näkyy voi esim. Saarijärveltä päästä Viitasaa-
relle, joten siis samalla matkalla tutustuu näihin kahteen kuuluun pitäjään; tällä välillä on tilaisuus nähdä mahtava Pyhähäkin luonnonpuisto. Samoin on autoyhteys Äänekoskelta Saarijärvelle, josta taas pääsee Myllymäen asemalle saakka. Paljon käytetty linja on Myllymäeltä Pylkönmäen kautta Karstulan, minkä viimeksimainitun pitäjän muistamme „Vänrikki Stoolista“ ja Otto von Fieandtista. Karstuset vaalivatkin hartaasti Lintulahden taistelun aikaisia Suomen sodan muistoja, ja ollen karskia väkeä mielellään huomauttavat sukulaisuudestaan eteläpohjalaisiin. Pitäjä on nyt jo edistynyt paikkakunta ja ovat karstuset rakentaneet m.m. komean suojeluskuntatalon, joka on kirkonkylän nähtävyyksiä. Luonto on täällä jo jylhempää, „pohjalaisempaa“, omalaatuisesti mielenkiintoista saloseutua. Karstulan Kimingissä oli v:een 1908 Donner-suvun aikoinaan omistama rautatehdas — muuten viimeinen lajiaan koko maassa. Karstulasta menee autolinja Kivijärvelle, joka jo on Keski-Suomen takamaita, mutta maisematyypiltään täysin keskisuoma-

Laukaa on Adolf Ivar Arvidssonin kotiseutu,

KARSTULA

laista, eikä mikään alkeellinen paikkakunta — ja ken sinne vai-
vautuu, hän on näkevä paljon sellaista luonnossa ja ihmisissä,
mitä ehkä etelämpää ei ole tavannut, m.m. suuria, rauhaisia
korpimaita.

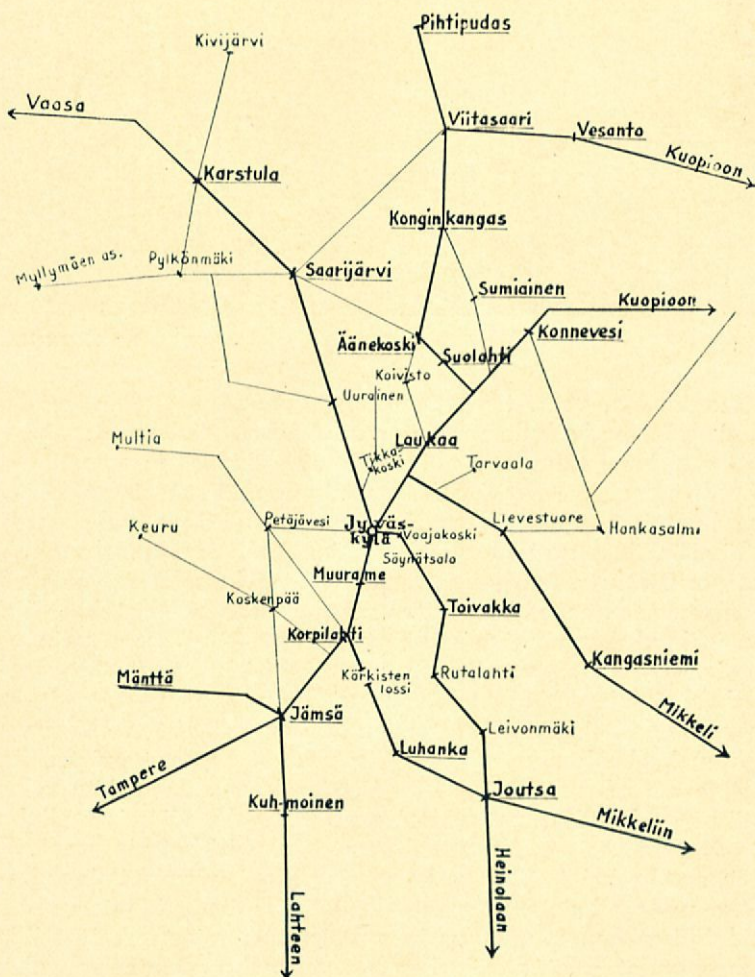
Tämän vihkosen pääasiallinen tarkoitus on mainostaa matkaili-
joille Jyväskylää lähtökohtana Keski-Suomen pohjoisiin pitäjiin,
joiden arvoa ja sopivaisuutta matkailun kohteina ei kyllin vielä
tunneta, sekä läpikulkupaikkana Pohjanmaalle, Pohjois-Suomeen
sekä Savoon päin Jyväskylään etelästä saapuneille matkustajille.
Mutta kun Jyväskylä nykyisin on huomattavan tiheän autolinja-
verkoston keskipisteenä on vielä syytä huomauttaa myös eteläi-
seen suuntaan menevistä autolinjoista, joiden varrella matkai-
lijat tapaavat monta mielenkiintoista pysähdyspaikkaa. Esimer-
kiksi Päijänteen itä- ja länsipuolitse sekä poikitse kulkevat pää-
linjat, siis Tampereelle, Lahteen ja Heinolaan menevät autolin-
jat, ovat erinomaisen mukavia maantiematkailureittejä, sellai-
sine keitaineen kuin ovat Muurame, Korpilahti, Jämsä ja Kuh-
moinen. Rautateiden varsien nähtävyydet, kuten Keuru ja Pe-
täjavesi ja Lievestuore, on myös muistettava, mutta saavat tällä
kertaa jäädä vain maininnan varaan.

Lopetamme tämän mainostuksen Keski-Suomesta vuonna
1912 ilmestyneen Viitasaaren Matkailijayhdistyksen julkaiseman
matkaoppaan sanoilla, jotka lähinnä ovat omistetut kirjoittajan
kotiseudulle, mutta jotka voimme soveltaa kaikkiin maakunnan
mainioimpiin matkailuseutuihin: „Anteliaalla kädellä on Luon-
notar kauneuksia tänne jakanut alituisesti tyhjentyttömästä
varastostaan, sillä hän näyttää täällä yhdeksi seppeleeksi sito-
neen kaiken sen, mitä yleensä kauniina pidetään: laajoja selkiä,

Karstulassa on paljon Suomen sodan muistoja.

luikertelevia salmia metsäisten, korkeiden saarien lomissa ja lukuisan joukon kohisevia koskia, joiden ikuinen soitto alati hivellee korvia metsän kätköstä.“

KESKI-SUOMEN AUTOLINJAJVERKOSTO

LINJA-AUTOLIIKENTEESTÄ

tietoja matkailijoille antaa Jyväskylässä Matkahuolto Oy., Rantakatu 35, puh. 1610.

Jyväskylä—Päijänteen Laiva Oy:n konttori Rantakatu 21, puh. 1033.

Suomen Matkailijayhdistyksen asiamies, kauppias Toivo Lehtonen, Kauppakatu 33, puh. 1535 ja 1615.